

Forfatter: Blicher, Steen Steensen

Titel: Udvalgte værker

Citation: Blicher, Steen Steensen: "Udvalgte værker", i Blicher, Steen Steensen: *Udvalgte værker*, Gyldendal, 1982-83, s. 373. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-blich04-shoot-idm140011517017728/facsimile.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Udvalgte værker

Efterskrift og noter til novellerne

Steen Steensen Blicher var godt på vej ind i fyrrerne, da han begyndte på det novelleforfatterskab, som giver ham hans plads i den danske litteraturs historie.

I 1824 offentliggør han de to prosaskitser – i ret forskellig stil – „Jydske Røverhistorier“ og „Oldsagn paa Alheden“, som også indleder dette bind. De er genfortællinger af sagnstof. Senere samme år kommer så den egentlige novelledebut: „Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog“ bliver offentliggjort i det århusianske underholdningstidsskrift *Læsefrugter samlede paa Litteraturens Mark*, der havde bogtrykker A. F. Elmquist som redaktør og udgiver.

Valget af medium er væsentligt for en forståelse af Blichers novellekunst. Den vigtigste litterære forudsætning for hans novelleproduktion er „læsefrugt-novellen“, dvs. de populære underholdningsnoveller, som blev importeret til det danske publikum fra lignende publikationer især i Tyskland. Det er ved kunstnerisk at gennemarbejde denne novelleforms formler og konventioner, at Blicher når frem til at skrive de fremragende realistiske fortællinger, som siden har kunnet fængsle stadig nye generationer af læsere; men det må holdes fast, at hovedparten af de noveller, han skrev, ikke hæver sig op over „læsefrugt-novellen“s konventionelle niveau.

Blicher fortsatte en tid med at skrive til Elmquists blad, men i 1827 begyndte han sammen med bogtrykker J. M. Elmenhoff i Randers et konkurrerende tidsskrift af samme type, *Nordlys*. Blicher var ikke alene redaktør af dette tidsskrift, han skrev hovedparten af det – både digte, artikler og noveller – selv. For at klare det lavede han, foruden alt det originale stof, også sit andet store bidrag til den danske oversættelseslitteratur (det første var „Ossian“), nemlig oversættelsen af Oliver Goldsmith's roman „Præsten i Wakefield“. Trods sine kvaliteter klarede *Nordlys* ikke konkurrencen med Elmquists indarbejdede succes, i 1829 måtte det gå ind.

St. St. Blicher

Novellerne i dette bind er alle hentet fra den her beskrevne periode. De bringes i kronologisk rækkefølge. Tekstgrundlaget er Samlede Skrifter, hvilket vil sige, at de alle fremtræder i samme skikkelse som førstetrykkene. Sted og dato for offentliggørelsen fremgår af noterne til den enkelte novelle.

Jydske Røverhistorier

Trykt første gang i Harpen (udg. A. P. Liunge, 1824)

- 44 Ole Hestegilder: jysk vagabond fra det 18. århundrede
den cimbriske Halvø: Jylland
Schinderhannes: „Rakkerhans“ – tilnavn til røver fra Rhinegubene
Highwayman: landevejsrøver
- 45 den ottende af de frie Kunster: de syv frie kunster var i middelalderen
det forberedende pensum ved universiteterne
- 46 Frammerset: køkken og bryggers
Liggendefæ: de ophobede tyvekoster
- 48 steiledc: sat på stejle

Oldsagn paa Alheden

Trykt første gang i Harpen (udg. A. P. Liunge, 1824)

- 50 Karter: kort
tourneret: vendt om
- 51 en Colonie, som først blev bebygget af Tydske: omkring midten af det
18. århundrede indkaldtes en gruppe tyske bønder, som mod skatte-
privilegier o.l. påtog sig at forsøge opdyrkning af Alheden i Viborg
amt
Spidser: ironiske bemærkninger
- 52 Moor: det øverste tørvslag af heden
Ahl: et hårdt, jevnholdigt jordlag som dannes ved lyngens rødder
Literaturtidenden: Dansk Litteratur-Tidende var et æstetisk tidsskrift af
nogen betydning i 1820'erne
- 53 Dossier: stendysser
Rudbek: Olaus Rudbeck (1630-1702) svensk historiker og oldgransker

Noter

- Jynniövne: stensætning med gravkammer
- 54 ob euphoniæ: for vellydens skyld
ad formam: med form efter
Abellino, Rinaldini, Mazarino: helte fra periodens populære røverromaner
spolia opima: fedt bytte
ominöse: ildevarslende
„Lass dir erzählen!": lad dig fortælle
Lafontaine: August Lafontaine (1758-1831). Tysk romanforfatter som blev meget oversat og læst i perioden
- 55 „Bette Jens! ...": „Lille Jens! hvordan står det nu til med dig? Nu begynder jeg at komme mig"
poemiteret: gjort afbigt
deployere: opmarchere
ossiansk: dannet af navnet Ossian
- 56 „Schatten auf der Heide": skygger på heden
den Herin Magrethe: en adelsfrue, Margrethe, som sammen med sin mand i 1486 skænkede Karup Kirke en forgyldt alterkalk. Den blev af Frederik III i 1652 byttet ud med den nævnte og findes nu på Nationalmuseet
- 57 Wunder- und Zauberspiel: vidunder- og trylleespil
Imprimatur: „må trykkes". Fra enevældens indførelse til Struensees trykkefrihedsreform skulle bøger o.l. passere universitetets censur og forsynes med dette ord som påtegning undertegnet af censor
Hundredvisebogen: Anders Sørensen Vedels „Er Hundrede udvalgte danske Viser" 1591
Pair: adelsmand
- 58 etymologisk-orthographisk: hvad angår et ords oprindelse og stavning

Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog

Trykt første gang i Læsefrugter samlede paa Litteraturens Mark (udg. A. F. Elmquist, 1824)

- 59 „agamus gratias!": lad os takke
Cornelius: Cornelius Nepos (o. 100 f. Kr.), historieskriver hvis biografier brugtes til begynderundervisning i latin
amen in nomine Jesu!: amen i Jesu navn
„mi fili! ...": min søn, min søn, lediggang er djævelens hovedpude

St. St. Blicher

- 60 ðie St. Martini: mortensdag
„vellem hunc esse ...”: jeg ville ønske denne var min søn
Cicero: romersk forfatter (106-43 f. Kr.)
habeat!: det har han godt af!
Calendis Januar.: 1. januar
Proh dolor! ... væ me miserum: hvilken smerte ... ve mig ulykkelige
„fregisti cor meum”: du har knust mit hjerte
„Gud! giv min Søn ...”: 1. Krøn. 29, 19
„pater! in manus tuas ...”: Fader, i dine hænder befaler jeg min ånd,
Luk. 23, 46
„seras dat ...”: citat fra den latinske fabeldigter Phædrus' fabel om ulven
og ravnene: „for sent kommer angeren til dig”.
Pridie iduum Januarii MDCCIX: 12. januar 1709
Tuticanus: ven af den romerske digter Ovid, der skrev et par versbreve
til ham
eheu! mortuus est!: ak! han er død!
- 61 Idibus Januarii MDCCIX: 13. januar 1709
XVIII Calend. Febr.: 15. februar
- 62 valete plurimum! ...: dybfølt farvel! jeg har solgt min frihed
Udviisning: anvisning på træ fra skoven
- 63 Ovidius: Ovid, romersk digter (46 f. Kr. – 18 e. Kr.)
„ars amoris”: elskovskunsten
„remedium amoris”: middel mod elskov
„abstine manus!”: fingrene væk!
Stikkepenge: bestikkelse. Der er tale om en almindelig jagtvittighed om
en, der lader et dyr løbe
- 64 Metamorphoses: „Forvandlinger”, digte af Ovid
„L'école du Monde”: „Verdensskolen”
- 66 plaisant: behagelig
curieux: interessant
„J'ai froid”: jeg fryser
Comment: hvad behager
un peu mademoiselle: en smule frøken
tenez Martiu! arrêtez vous!: holdt, Morten, stands
- 67 Point de rout: slet ikke
Valet de chambre: kammertjener
ah malheureux ...: ah, hvor er jeg ulykkelig
- 68 magnifique: storslået
- 69 Considerationer: betragtninger
Ah Mademoiselle Sophie ...: ah frøken Sophie farvel! et evigt farvel
- 70 Haandspager: stænger til at løfte eller dreje tunge ting med

Noter

71. Hovmesteren: privatlæreren
Martine: tiltaleform af Martinus, latin for Morten
quid hoc sibi vult?: hvad går her for sig?
rare: mærkelige
72. „De skal lægges i Graven ...”: Dav. 49, 15-16
affreuse: frygtelige
Satisfaction: tilfredsstillelse
73. Inclination: tilbøjelighed
Agilité: ophidset travlhed
74. Mariage: ægteskab
attendere: lægge mærke til
„un Cavalier accompli ...”: en fuldkommen kavalier, min pige! ikke sandt? og han elsker dig, det er helt klart?
75. Contenance: sindsligevægt
indecent: uanstændig
vive: livlig
76. raillet: spøgt
77. Pœnitentse: afbigt
Potiphars Hustru: da Josef var tjener hos Potiphar gjorde dennes hustru tilnærmelser til ham. Han afviste dem, og hun anklagede så ham for at gøre tilnærmelser til hende. Jf. 1. Mosebog 38.
78. Silence: tavshed
keget dem i Lejet: beluret dem
échappéet: undveget
79. Skydehest: jagthest
81. svælte: sulte
82. Kjelen: brønden
84. malicieux: onskabsfuld
gjør Ugedage: går til hånde nogle dage om ugen
85. Condition: stilling
„Frygter ikke ...”: Matth. 10, 28
86. „Ja, Herre! Herre! ...”: Dav. 39, 12
87. „Arlængendes et Menneske ...”: Dav. 103, 15-17

St. St. Blicher

Else Sandberg

Trykt første gang i Læsefrugter samlede paa Litteraturens Mark (udg. A. F. Elmquist, 1824)

- 88 Else Sandberg: novellen blev optaget i *Samlede Noveller I* under titlen „Præsten i Thorming”
takke: takkede
„at trække i Dynd”: leg hvor man trækker streger på en tavle
- 89 Stokværk: etager
Blysprøiser: blysprusser
navnlig: ved navn
- 90 Kyndinge: bekendte
- 91 lært kaade Burscher Mores: lært frække studenter hvordan de skulle opføre sig
- 92 Sauvegarde: beskyttelsesvagt
- 93 Geld, Gold, Silber: penge, guld, sølv

En Aften-Underholdning paa Dagbjerg Dos

Trykt første gang i *Nordlys I* (1827)

- 95 „breeding out”: avl med dyr uden for racen
Chapeau: kavalier
- 96 honny soit qui mal y pense!: skam få den, som tænker ilde derom
i Holbergs Tid: hentydning til landet Marnioia i Niels Klüm
- 97 beyleufig gesagt: i forbigående sagt
- 98 regalerede: trakterede
Jægerbruden: C. M. von Webers opera, som havde stor succes i København i 1822
Præjudice: skade
Comus, Momus: personifikationer af drikkelag og samtale
Evan: tilnavn til Bacchus
„Hvor Fader Evan troner” ... „Vil Du være stærk og fri”: drikkeviser af P. S. Rohde og Adam Oehlenschläger
Libation: drikoffer
unheimlich: uhyggelig

Noter

Røverstuen

Trykt første gang i *Nordlys II* (1827)

- 99 Cultur: opdyrking
100 i Fælledskab: indtil udskiftningerne i forbindelse med landboreformerne
i 1780'erne henlå landsbyernes agre uindhegnede
101 Centauren: fabeldyr, halvt mand, halvt hest
102 gaae med Skubkarren: være på strafarbejde
104 Skurrehat: paddehat
105 vore genielske Comedier: J. L. Heibergs vaudeviller
ad libitum: efter lyst
106 Rendekugler: særlig store hagl
107 in specie: især
den danske Pasquino: „Pasquino” betyder „æresskænder”. Der tænkes
på J. L. Heibergs tidsskrift „Kjøbenhavns flyvende Post” (1827-30)
L.....? v.. d.. V....? ... H....., R....., A...? ... W..... S.....?:
forbogstaver til en række forfattere af populære romaner og noveller:
August Lafontaine; C. F. van der Velde; E. T. A. Hoffmann; Ernst
Raupach (eller K. Fr. Richter); J. A. Apel; Walter Scott
66 C.....: Heinr. Claren (pseud. f. K. G. S. Heun)
108 se.....: scottiske
S.....: Tobias Smollett? prikkerne passer, men karakteristikken knapt
nok
Forfatteren til Siegfried v. Lindenberg: J. G. Müller. SvL er en komisk
roman fra 1779, ovs. t. dansk i 1786
„Hænderne ere Essus, men Stemmen Jacobs”: 1. Mos. 27, 22
109 phantasmagorisk: som har med spøgelse at gøre
110 Domestiquerne: tjenestefolkene
112 Rulle: rudel; hjorteflok
slået an på hans fod: (om hand) begyndt at forfølge sporat
Sextenender: hjort med seksten takker på geviret
tog ham paa Kornet: sigtede på ham
troede godt: var ikke sky
113 Justitien: retfærdigheden
Bremerholm: tugthus
Jacobinerhæue: den frygiske hæue, som var revolutionssymbol i Frankrig,
ligner en nissehæue
114 Spiritus navalis: skibssånd
Nathuset: kompasshuset
Spiltoget: bås i hestestald

St. St. Blicher

- Øl vil kaste sig: blive dovent
116 krumpne: krogede
Spærre: spær
Vældgung: gyngende grund med kilder under
„at hverre Syn“: at fordreje synet
117 den tydske Kirke: kirken i Frederiks, som var en af de landsbyer, hvor
indkaldte tyske bønder bosatte sig i det 18. århundrede
formalediede: forbandede
119 Salvegarde: beskyttelsesvagt
Camera clara: apparat til at tegne genstande efter naturen
Bucephalus: navnet på Alexander den Stores stridshest
120 Phantasi og Morpheus: personifikationer af fantasien og søvnen
en face: forfra
121 „hans Farve skiftedes, ...“: Daniel 5, 6
122 purificeret: renset
Fux: rødbrun hest
Belle: isabellefarvet hest
124 „Entrez“: kom ind
Peste!: for pokker
échapperet: stukket af
125 Cuirassiererne: kavalleriet
126 Ungern: Ungarn
127 Janitskare: tyrkisk fodfolkskorps
129 lumrer: blusser op
130 specifique Tyngde: vægtfylde
æqval: lig med
133 Troglodyt: huleboer
133 Catastrophen: udtrykket er fra den klassiske tragedie, hvor det betyder
„skæbnevending“ og således kan være både til det gode og til det onde
Sædegaard: adelsgårds
134 Viser: bidronning
136 Pommerkø: kalkunsk hane

Stakkels Louis!

Trykt første gang i *Nordby III* (1827)

- 137 Bouchain: by i Nordfrankrig hvor et dansk troppekontingent efter
Napoleonskrigene havde hovedkvarter
ma foix: min tro

Noter

- pauvre Louis: stakkels Louis
- 138 martiaisk: krigerisk, militærisk
„mes Petits!": mine små
fidele: fortrolige
Bien venu ...: velkommen, lille Louis
vite, vite: hurtigt, hurtigt
- 139 mon Colonel: hr. oberst
braves Garçons!: flinke drenge
Kænnæk: knægte
„allons, enfans ...": fremad, fædrelandets børn! ærens dag er kommet
„Foudre!": „torden og lynild"
Duc: hertug
Roland: Jean-Marie Roland, fransk politiker som begik selvmord, da hans kone blev henrettet under revolutionen
„Adieu, mes amis!": farvel, mine venner
- 140 Maladie: sygdom
„à la chaise percée": på toiletet
cher Louis: kære Louis
écoutez!: hør!
- 141 Paul et Virginie: roman fra 1787 af Bernardin de St. Pierre
Corinna: roman fra 1807 af Mme. de Staël
Stella: den danske titel på J.-P. Cl. de Florians hyrderoman „Estelle et Némorin", 1788
chère père: kære far
petit: Christian: lille Christian
O mon Dieu: åh min Gud
Gammelt Syngestykke: Marmontels „Lucille", 1769
- 143 Oncle Toby: en af hovedpersonerne i L. Sterne's „Tristram Shandy", 1760-67
endemisk: om sygdom der er lokaliseret til en bestemt egn eller gruppe
- 145 Slaget ved Minden: 1759 (her udmærkede en Bethune de Charost sig)
Brienne: her lå det militærakademi, hvor Napoleon fik sin uddannelse
- 146 conjungerede: bøjede
tempora: tider
Præteritum: datid
Præsens: nutid
Futurum: fremtid
Notablerne: Notabelforsamlingen i 1787 regnes for en af optakterne til den franske revolution
- 147 Capet: Ludvig d. XVI's slægtsnavn, brugtes af de revolutionære under processen mod ham

St. St. Blicher

- Auri-chienne: betyder østrigerinde, men „chienne“ er hunkønsform af „chien“ = hund
148 dentunceret: angivet
149 Carmagnolen: populær sang og dans i Frankrig i revolutionstiden
Entrechat: dansetrin
150 Charon: i græsk mytologi navnet på færgemanden på floden der adskiller de levendes rige fra dødsriget
153 Abeilard ... Heloise: berømt elskovspar fra middelalderen
anachoretiske: forsagende (anachoret = oneboer)

Jøderne paa Hald

Trykt første gang i *Nordlys* V (1828)

- 162 Secul: århundrede
Brødrene Lima: Jacob, Isac og Samuel de Lima fik i 1665 af Frederik III overdraget Hald som afdrag på gæld
orbis pictus: „Verden i billeder“, latinsk begynderbog af Comenius fra 1654
Barcochba: Bar-Kochba var jødernes fører i opstanden mod kejser Hadrian i årene 132-135
163 Ælia Capitolina: navnet på den by Hadrian lod anlægge på Jerusalems ruiner
Jacob ... Esau: historien om Jacob og Esau står i 1. Mosebog kap. 25-36
165 „Kammersvenden af Morland“: billede med scenen fra Ap. Gern. 8, 27, hvor en magtig mand hos den ætiopiske dronning er kommet til Jerusalem for at tilbede. I „Morland“ skjuler sig betegnelsen „moahr“ for neger
169 Doner: snarer til fuglefangst
170 „Soleil brillant“: en hyacinth-art
174 Themis: den hævnende retfærdigheds gudinde
Prospecten: tegning af udsigt
177 Harmonicaklang: klang af glasharmonika, et instrument opfundet af Benj. Franklin, ret populært i 19. århundrede
179 Stjernens Søn: Bar-Kochba, se note til s. 162
„Jeg vil give dem ...“: Jeremias 24, 9
180 „I skal søge mig ...“: Jeremias 29, 14
Sabbathaj Sevi: udråbte i 1648 sig selv til Messias
see jeg vil give ...: sammensat af Jeremias 23, 15 og Ezekiel 34, 9
181 Mørket skal skjule ...: Esaias 60, 2-3

Noter

- meget slibrige Veje i Mørke: Jeremias 23, 12
baade Prophet og Præst ...: sammensat af Jeremias 23, 11 og 25-26
vi føre Alle vild ...: Esaias 53, 6
182 „vi saae haru ...”: Esaias 53, 2
185 Discours: samtale
et Blad med Munden: efterligning af en hjorts lyd
186 Afspring: harens sidespring væk fra eget spor før den sætter sig
Flegbusken: busk af flæg, navn for forskellige vandplanter
187 skuddrede: rystede
188 laverer: krydser som en sejlbad gør mod vinden
191 gjort Opbud: erklæret sig konkurs

Sildig Opvaagnen

Trykt første gang i *Nordlys* V (1828)

- 194 et Delirium: et anfald af sindsforvirring
195 Chapeau: kavaler
Proposition: forslag
199 ubundne Dithyramber: lyriske vendinger
„die holde Sittsamkeit bey Tage”: citat fra balladen „Die beyden Liebenden” af G. A. Bürger (1747-94). Hele passagen lyder: „Die Wollust ist sie in der Nacht/ Die holde Sittsamkeit bei Tage”: hun er vellysten om natten/ om dagen den hulde sædelighed
Phoebus og Bacchus: sangens og vinens guder
ordentligviis: regelmæssigt
200 subordineret: underordnet
Depositurus: ung student
Bete, Codille: udtryk fra l'hombré-spillet
202 Resolution: beslutning
204 Postnyhederne: efterretningerne i aviserne
Eruption: udbrud
206 Febricitanten: feberpatienten
208 tu contra audentius ito!: du skal gå dristigere imod. Citat fra Vergils „Æneide”
„Jeg har hørt ...”: Job 16, 2-4
209 Commiskjoler: soldateruniformer
Frantz! Frantz! ...: Frantz! Frantz! stå op! morgenen gråner. Citat fra Goethes „Goetz von Berlichingen mit der eisernen Hand” (1773)
210 cortex peruviana selecta: udsøgt kinabark (feberstillende middel)

St. St. Blicher

Ak! hvor forandret!

Trykt første gang i *Nordlys VIII* (1828)

- 215 Nordlysets Junihefte 1828: hentyder til novellen „Eva”
- 216 viniliske: fra Vendsyssel
Peninsel: halvø
Vor Sørrejse indtil Aalborg fortjener ...: forudmeldelse af novellen „Peer Spillemands Skibsjournal”
Nordlyset for 1827 ...: henviser til „Peer Spillemand. (En litterair Notice, meddeelt af ham selv, i et Brev til Redactionen)”
scoprisere: gøre nar
pojofodede: med fjer helt ned til fødderne
- 217 Tærte ... Thevandsknægt: tepunch
Terminus technicus: teknisk begreb
- 219 Miss Flamborough: person i Oliver Goldsmith's roman „Præsten i Wakefield” (1766)
Betty Bouncer: navnet er Blichers egen opfindelse. Ordspil på „bounce” der foruden „at springe tilbage” (fx om en bold) kan betyde noget med at optræde klodset og larmende.
Lafontaine: August Lafontaine (1758-1831) en af periodens populære romanforfattere
„Lotte” og „Mariane”: de kvindelige hovedpersoner i henholdsvis Goethes „Den unge Werthers lidelser” (1774) og J. M. Millers „Siegwart” (1776)
- 222 Hr. H. v. Buchwald: Blicher havde fra fransk oversat to tekster af Heintr. v. Buchwald (1787-1876) til *Nordlys*: „En ung Krøblings sidste Tanker” og „Pilgrimmen”
Recensenterne: anmelderne
privatissimum ... publice: privat (bebrejdelse) ... offentligt
- 223 Terpsichore: dansens muse
- 224 Chapeauerne: kavaliererne
Fordanserens blinde Figureren: ved de store klubballer angav fordansereren den næste dans
- 229 Hephaistos: i slutningen af „Iliaden”s første sang fortælles hvordan den halte smedegud Hefaistos vælker gudernes latter, da han for at forsoner Zeus og Hera iler rundt og skænker vin op ved et gæstebud på Olympien
- 230 nec mirum: intet under
formaledede: forbandede
raillere: gøre nar af

Noter

- 231 Hakon Jarls Ord: Adam Oehlenschlägers „Hakon Jarl“ (1807)
232 Ledhe: i græsk mytologi glemscelens flod
„Imellem os ...“: citatet er tilkommet efter B. S. Ingemanns „Løveridderen“ (1816)
233 „Die hübschen Mädchen ...“: „De kønne piger forbliver fjerne – o, ungdoms drøm, o, gyldne stjerne“ – citatet har ikke kunnet stedfæstes
„Aus den Augen ...“: ude af øje, ude af sind
234 „es waren schöne Zeiten, Carlos!“, „det var skønne tider, Carlos“, frit citat efter Schillers „Don Carlos“ (1787)
ousen: tyregal
235 cremortarterisk: nedkøllende
rustificerede: landliggjorte

Hosekræmmeren

Trykt første gang i *Nordlys IX* (1829)

- 236 Hosekræmmeren: en hosekræmmer var forlægger, dvs. han leverede uld til bønder og almuesfolk, betalte dem en vis løn og overtog og videregav de strømper, de strikkede
Tamerlan: den mongolske hærfører Timur Lenk
Colonianlægget: området omkring Grønhøj i Viborg amt, hvortil der i det 18. århundrede var blevet indkaldt tyske bønder til hedeopdyrking
237 de skotske Lairder: overhovederne for klanerne i Skotland
238 gjorde adroit: rejste sig på bagbenene
Dos: dusin
239 cimbriske: jyske
241 Epictet: græsk filosof fra 1. århundrede, en af stoicismens grundlæggere
sublunarske: under månen
Amor ... Hymen ... Pluto: personificeringer af kærligheden, ægteskabet og rigdommen
242 anticipere: forudtage
243 Macbeths Dulce: William Shakespeare „Macbeth“ akt 2, sc. 1, hvor Macbeth umiddelbart før sit mord på kongen ser mordvåbnet for sig
246 Overstuen: den fine stue

St. St. Blicher

Peer Spillemands Skibsjournal

Trykt første gang i *Nordlys X* (1829)

- 251 prima causa: første grund
Gefions Ø: Sjælland
Thucydides: græsk historieskriver fra 4. århundrede f. Kr.
Tacitus: romersk historieskriver fra 4. århundrede e. Kr.
Livius: romersk historieskriver fra sidste århundrede f. Kr.
- 254 Rossingianere: skuespilleren Michael Rosing var norskfødt. Han blev meget beundret og eftertignet og også hans accent dannede skole
Receptivitet: modtagelighed
Eilersens Collegium: Ehlers kollegium
- 255 Sante Hubert: jagtens helgen
ora pro nobis: bed for os
- 256 Cretí og Pínti: alle og enhver
- 258 conjungerte „boao“: bøjede „jeg brækker mig“
- 260 Shakespeare ... Young ... Rowe: der henvises til tragedierne „Othello“ af Shakespeare, „The Revenge“ af Edward Young og „Jane Shore“ af Nicholas Rowe
- 261 „O Skrøbelighed ...“: William Shakespeares „Hamlet“ akt 1, sc. 2
Inbrunst: inderlighed
- 262 Noli me tangere: rør mig ikke
Pamela: titelfiguren i roman af Samuel Richardson fra 1740
Philine: person fra Goethes „Wilhelm Meisters Læreaar“ 1795 f
Morpheus: personifikation af søvnen
- 263 Passeretens: tidsfordriv

Præsten i Vejlbye

Trykt første gang i *Nordlys X* (1829)

- 268 Præsten i Vejlbye: Novellens handling er bygget over en historisk begivenhed, som Blicher har kendt dels fra Erik Pontoppidians danske kirkehistorie (1741 ff), dels fra mundtlig overlevering
„Forbandet være ...“: 5. Mosebog 27, 25
- 269 Mohrenkopper: heste med sorte hoveder
Afsæt: nedslag
- 270 „Du skal ikke bøje ...“: 2. Mosebog 23, 6
fuus: barsk

Noter

- Qvæstioner: spørgsmål
sloten: slukøret
discoureret: talt sammen
- 271 Vederpart: modpart
„Fordrager Sorg ...”: 1. Peters brev 2, 19
moxen: næsten
„Fader og Moder ...”: David 27, 10
- 272 hartad: næsten
„et Viintræe ...”: David 128, 3
- 273 stædt for Podemester: ansat som gartner
- 275 ibidem: sammesteds
du skal ikke slaae ihjel: 2. Mosebog 20, 13
Øvrigheden bærer ikke Sværdet forgyæves: Romerbrevet 13, 4
- 277 det imputerede Mord: det mord han var beskyldt for
- 278 i Kvarteret: i samme del af haven
- 280 Tingsvidne: afgivelse af vidnesbyrd
Stokkemændene: tinghørerne
Udpigen: pige som har sit arbejde i marken
- 281 omvandt: vidnede om
- 283 Slutteren: arrestbetjenten
- 285 Bursch: student
- 286 „pris Ingen lykkelig, før han dør!”: iflg. Herodot Solons ord til kong Kræsus
- 290 Delinquentsager: sager der fører til dødsdom
- 292 Skorstensskjød: kanten i den åbne skorsten
fornummen: læmslæt
- 293 i Stødemaal: stødvis
trebundet Markeskjæl: sted hvor tre mærker støder sammen, så skellene danner et T; sådanne steder begravedes selvmordere ofte
- 294 Lejlighed: ansættelse
- 295 Rørelse: slagtilfælde

Kjeltringliv

Trykt for første gang i *Nordlys X* (1829)

- 296 Claudius ...: Claudius, Messalina, pave Sergius og Marozia er historiske personer, mens Front de Beuf og Ulrica er fra Walter Scott's „Ivanhoe”
Jens Langkniv: berømt røver fra ca. 1600
in puncto sexti: hvad det sjette bud angår

St. St. Blicher

- kaster Kjøp: de jyske tattere (kjeltringer, natmandsfolk) indgik ægteskab ved at bytte stave. Blichers kendskab til taternes skikke og sprog stammede fra hans egne iagttagelser, men også fra hans bekendtskab med Viborg-adjunkten N. V. Dorph, som i 1837 udgav „De jyske Zigeunere og en rotvælsk Ordbog”
- kaster Tørklædet: iflg. anekdoter kastede den tyrkiske sultan sit tørklæde til den kvinde i haremmet han udvalgte sig
- Prævlqvant: „skønttalende” et af taternes tilnavne til sig selv
- 297 Stoffer Eenstje og Lange Margrethe: kendte tattere fra Blichers tid. Overhovedet kan personerne i denne novelle identificeres som virkelige personer. Men ikke historien
- snogsk: snurrig
- „en Dannemare ...”: „i Danmark er der et folkefærd som kaldes kæltringer, det er ikke så kultiveret som de andre danskere”. Et citat med omtrent samme ordlyd anføres af K. L. Rahbek i *Den danske Tilskuer*, 1801. Af ukendt oprindelse
- Mungo Park, Belzoni og Oberst Sundt: en engelsk Afrika-rejsende; en italiensk arkæolog som undersøgte de ægyptiske pyramider; og forfatteren til en beskrivelse af en fodrejse i Tyskland
- 298 Voyagers: rejsende
- Paroxysmer: udladninger
- Lakvirum: uvejr
- 299 Holophernes: Nebudkænezers feltherre. Chilian i Holbergs „Ulysses von Ithacia” beskriver ham som umådeligt høj
- 300 „die Weiber von Weinsberg”: iflg. et sagn fik kvinderne i Weinsberg under en belejring lov til at forlade byen medbringende deres kæreste ejre – og så bar de deres mænd med ud.
- „einmahl ist keinmahl”: engang er ingen gang
- „verruftene Weiber”: berygtede kvinder
- rattede: strakte
- namsede: opfattede
- Jup, Brall, Pukkasch: Hej, lystighed, svir
- „romaniske”: ligesom „rothwelsk” et navn på taternes sprog
- 301 Oklinger: øjne
- Goddleis Genter: goddag folk
- dinnoses Maie: din kæreste
- Silse, sibe: ja, ja
- Mængerie: besvær
- Knasper: mand
- Nobes: nej
- 302 Sydostblammer: mørke skyer i sydøst

Noter

- 303 Pennetas – Drallers: kro – gilde
304 posse ... esse: kunne ... være
bona fide: i god tro
306 „schwabischen Wirbeltantz“: schwabisk hvirveldans
ramskoppet: krumnøser
Een af disse: N. V. Dorph, se note til s. 296
Privatissima: privattimer
307 Penthesilea: amazon-dronning
Irens ...: som raser og brænder midt iblandt tusinder. Citat fra Vergils
„Æneide“.
Madame Schall: den kongelige ballets primaballerina på Blichers tid
Syssekone, Saurrekok: snurretop
308 Bayadere ... Desvidaschi: indiske danserinder
skultre sig: rokke
Thors Maskerade: i det følgende hentydes til fortællingen om Thor som
henter sin hammer hos jætterne, forklædt som Freja
„i deres troskyldige Munterhed ...“: frit efter Adam Oehlenschläger
„Nordens Guder“
309 Smælem: zigeuner
Milo ...: her opregnes en række stærke mænd og atleter fra græsk og
nordisk oldtid og fra Blichers samtid
311 Rokkeløj: frakke
Sneiler: gevær
grumslinglak: gravid
Grumslingen: barnet
312 romanesk: som har med romaner at gøre

Telse

Trykt første gang i *Nordlys XI* (1829)

- 313 Ditmarskerkrigen: Blichers kilde til denne krigs historie var Chr. Mol-
bechs „Historie om Ditmarskerkrigen Aar Femten Hundrede“ (18:3)
Carl den Store .. Emma: allusion til en kærlighedshistorie mellem Carl
den Stores datter Emma og skriveren Eginhard
Schäferstündchen: hyrdetime
314 Den Dyvel: Djævelen
but: mut
springe ... til Pølse: komme galt af sted
316 Juchee! Hochrit! ...: Hurra, der er bryllup, ja bryllup i dag

St. St. Blicher

- 317 „Wat segt he?": hvad siger han?
318 ora pro nobis: bed for os
Absolution: syndsforladelse
322 Waer dy, Buer ...: Vær dig, bonde, når min garde kommer
324 Old: tidsalder
327 Fænniker: troppeafdelinger
give ... op for en Boldkjep: give til pris
328 benedide: velsigne
Sennacherib: Assyrisk konge som belejrede Jerusalem, men til hvis lejr
Gud sendte dødsengelen, jf. 2. Kongernes bog 18 og 19
Jephtha: Historien om Jephtha og hans datter står i Dommernes bog 11
334 Partisaner: lanser
336 enfants perdus: fortabte børn
337 Stykkerne: kanonerne
340 Rønen: agerrene
Geesten: det højereliggende land i modsætning til marsken
348 formaløddet: forbandet
354 Spær: stikspyd
357 Pelotoner: afdelinger
360 Hectors Bane: Hector blev dræbt af Achilleus, som lod sig bevæge til at
udlevere hans lig til slægten (Iliadens 24. sang)
361 durchlautige: fyrstelige
364 knistrede: lo undertrykt
365 Fæmlet: laden
366 Boelskab: kærlighedsforbindelse

Billedfortegnelse

En stor del af billederne er kun tænkt som akkompagnement til teksten og ikke egentlige illustrationer. Meningen har været at give et indtryk af landskabet, menneskene, miljøet bag Blichers digtning og øvrige skrifter, set af nogle af de bedste danske kunstnere, samtidige så vel som senere.

Over for viselbladet Blicher tegnet af Wilhelm Gertner i maj 1845. Under tegningen med Blichers hånd: „S. S. Blicher f. i Vium 11. Oct. 1782.” Kobberstiksamlingen.

Side 15 Povl Christensen: Blicher spiller fløjte. Træsnit. Gengivet efter Blicher: *Udvalgte Noveller*, 1941.

Side 31 Povl Christensen: Blicher i hel figur, siddende med pipe. Træsnit. Gengivet efter Blicher: *Udvalgte Noveller*, 1941.

Side 45 Johannes Larsen: Jysk landskab. Tegning. Kobberstiksamlingen.

Side 53 Johannes Larsen: Jysk landskab. Tegning. Kobberstiksamlingen.

Side 61 Povl Christensen: Træsnit til „Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog”. Gengivet efter udgaven fra 1933.

Side 65 Povl Christensen: Træsnit til „Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog”. Gengivet efter udgaven fra 1933.

Side 81 Povl Christensen: Træsnit til „Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog”. Gengivet efter udgaven fra 1933.

Side 87 Povl Christensen: Træsnit til „Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog”. Gengivet efter udgaven fra 1933.

Side 89 J. Th. Lundbye: Tegning til Blichers vers: „Stille og mørkløden er vel min Hede” fra 1845. Gengivet efter *Hedebogen* 1909.

Side 97 Johannes Larsen: Landskabet ved Daugbjerg Daas. Tegning. Kobberstiksamlingen.

Side 103 Povl Christensen: Hjørtetrytteren. Træsnit. Gengivet efter Blicher: *Udvalgte Noveller*, 1941.